

Tragiczne losy kobiet w cieniu wielkiej wojny

Tomasz Kruszewski, *Gwałty na kobietach niemieckich w schyłkowym okresie II wojny światowej (październik 1944 – 8/9 maja 1945 roku) i w pierwszych latach po jej zakończeniu*, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016, ss. 147.

Zbrodnie popełnione w czasie II wojny światowej wciąż inspirują historyków do licznych badań i analiz, zwłaszcza historyków państwa i prawa. Problem ludzkiego „zezwierżenia” był trwałym elementem każdej wojny, w czasach powojennych odciskającym trwale piętno na losach poszczególnych społeczeństw i narodów. Do zbrodni wojennych należy także zaliczyć czyn gwałtu na kobietach, dokonywany przez żołnierzy „zwycięskich armii”. Tym przemilczanym, ale niezwykle ważnym tematem zajął się w swoich badaniach naukowych profesor historii państwa i prawa z Uniwersytetu Wrocławskiego Tomasz Kruszewski, który w książce złożonej do druku w E-Wydawnictwie Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego zaprezentował położenie i gwałty na kobietach niemieckich w schyłkowym okresie II wojny światowej i w pierwszych latach po jej zakończeniu.

Recenzowana książka składa się z dziesięciu merytorycznych rozdziałów, które interesująco i obrazowo przedstawiają aspekt prawny, polityczny i społeczny aktów gwałtu na niemieckich kobietach dokonywanych przez żołnierzy Armii Radzieckiej. Autor słusznie rozpoczął od omówienia stanu badań dotyczących omawianej problematyki książki. W polu widzenia Kruszewskiego znalazła się literatura zarówno polska, jak zagraniczna. Owo kompleksowe przedstawienie stanu badań nad zagadnieniem zbrodni wojennych jest chwalebne.

Rozważania autor rozpoczął od analizy regulacji prawa międzynarodowego i prawa niemieckiego obowiązującego w czasie II wojny światowej. Należy wysoko ocenić zawarty komentarz prawny dotyczący m.in. niemieckiego kodeksu karnego z 1871 r. regulującego w art. 176–178 przestępstwo gwałtu. Autor z wielką precyzją dokonał wykładni niemieckich przepisów karnych zajmujących się podłożem seksualnym. Przekonywał, że największa fala gwałtów na kobietach

niemieckich pozostaje nieosądzoną zbrodnią w świetle obowiązującego wtedy prawa niemieckiego, a władze ZSRR zapewne były jej świadome, tolerując taką przestępczość ze strony żołnierzy własnych oddziałów.

Niemniej interesujący wydaje się rozdział dotyczący politycznego podłoża gwałtów dokonywanych przez żołnierzy Armii Radzieckiej. Kruszewski, posługując się cytatami z *Władcy pierścieni* J.R.R. Tolkiena, a także *Innego świata* G. Herling-Grudzińskiego, obrazowo przedstawił tragizm wojennej pożogi. Z jego rozważań wyłonił się obraz wojennej rzeczywistości opanowanej przez przemoc i terror. W ocenie autora w chwili upadku Trzeciej Rzeszy pojawiały się tendencje dekadentkie, dochodziło na przykład w bunkrach do ekscesów alkoholowych i seksualnych, ludźmi kierowało „poczucie rzeczywistej klęski i rozpadu”.

W rozdziale poświęconym gwałtom na kobietach dokonywanym przez wojska alianckie tak zwanych czterech mocarstw Tomasz Kruszewski za N. Sennertegiem przytacza liczbę 1,9 mln ofiar. W jego ocenie kobiety niemieckie gwałcili nie tylko Rosjanie, lecz także żołnierze francuscy czy amerykańscy. Autor przypuszcza, że oddziały brytyjskie zapewne też nie były bez winy, lecz ze względu na utrudniony dostęp do angielskich archiwów niełatwo ustalić skalę zbrodni dokonanych przez Brytyjczyków. Kruszewski stawia tezę, że zbrodnie gwałtu popełnione przez żołnierzy radzieckich miały podobny i jednolity charakter jak czyny wojsk alianckich. Za Miriam Gebhardt powtórzył opinię, że czyny czerwo-noarmistów nie odbiegały swoją specyfiką od zachowania aliantów. Jest zdania, że do mitów należy opinia, jakoby alianci zachodni zachowywali się lepiej wobec kobiet niemieckich w 1945 r. Przytacza relację z wydarzeń, do których doszło w północnoniemieckim mieście Soltau, gdzie po wkroczeniu do miasta uzbrojeni żołnierze oddziałów brytyjskich włamywali się do domów, żądając zegarków i innych wartościowych przedmiotów, a potem nocami gwałcili kobiety i dziewczyny. Kruszewski w sposób niezwykle barwny i zarazem przerażający opisuje przestępstwa seksualne na froncie zachodnim.

Kobiety, które zaszły w ciążę to tytuł szóstego rozdziału, który zawiera analizę skutków zbrodni popełnionych na niemieckich kobietach. Kruszewski wnikliwie przeanalizował statystyki dotyczące dramatu wojennego kobiet. Poparł tezę M. Gebhardt, że co dziesiąty gwałt kończył się zapłodnieniem, a ogólną liczbę zapłodnionych niewiast szacował na 68 tys. Do tragicznych skutków przestępstw seksualnych autor zaliczył śmierć kobiet. W jego ocenie kobiety traciły życie w wyniku gwałtu, ale także nie mogąc sobie poradzić z traumatycznymi przeżyciami, popełniały samobójstwa. Należy podkreślić, że Kruszewski stawiane tezy wzbogaca obszernymi relacjami świadków śmiertelnych przypadków, co czyni recenzowaną pozycję niezwykle interesującą i wiarygodną.

W rozdziale dziewiątym i następnych autor przystąpił do właściwej, zgodnej z tytułem analizy przestępstw seksualnych popełnionych na obywatelkach Trze-

kiej Rzeszy na froncie wschodnim. Kruszewski w części tej przytacza wielokrotnie relacje bezpośrednich świadków tragicznych wydarzeń. Realistyczny obraz, który nieustannie jawi się na stronach recenzowanej książki, może wprowadzić czytelnika w nastrój pesymizmu w oglądzie prawdziwej natury człowieka. Należy wyrazić pełne uznanie dla autora za tak skrupulatne i realne przedstawienie archiwalnych wspomnień świątków tragicznych wydarzeń wojennych. Można jedynie zadać pytanie o skład narodowościowy i społeczny, nie ofiar, o których obszernie napisał, ale katów tych bestialskich czynów. Może do poznania pełnej prawdy historycznej powojennych tragicznych losów Europy Środkowej i Wschodniej właściwe byłoby wskazanie wojennych zbrodniarzy. Może wrocławski historyk państwa i prawa w dalszych badaniach ujawni czytelnikowi, kim byli rzeczywisti sprawcy haniebnych czynów. Jakiej byli narodowości czy też jaką pozycję społeczną zajmowali.

Publikację wieńczy bibliografia, która zawiera pełną literaturę dotyczącą omawianej problematyki. Należy podkreślić olbrzymi wkład autora w zebranie i zanalizowanie źródeł wydanych oraz niepublikowanych dotyczących omawianej problematyki.

Książkę profesora Tomasza Kruszewskiego z całkowitą odpowiedzialnością można polecić do druku. Jestem pewien, że przyczyni się ona do poznania prawdy obiektywnej tragicznych losów Europy Środkowej i Wschodniej w czasie II wojny światowej. Stanowić będzie materiał do analiz nie tylko dla prawników, historyków czy też socjologów, lecz także psychologów społecznych. Recenzowana pozycja jest przestrożą przed wojną i jej tragicznymi skutkami.

Maciej Marszał